

Κεφάλαιο 1

Η Αναγέννηση και η Θρησκευτική Μεταρρύθμιση

Η πνευματική και καλλιτεχνική κίνηση που εμφανίστηκε στην Ευρώπη στα μέσα του 14^{ου} αιώνα ονομάζεται Αναγέννηση. Στη διάρκειά της εκφράστηκαν νέες ιδέες, οι οποίες επηρέασαν πολλούς τομείς της ζωής των ανθρώπων. Κατά τον 16^ο αιώνα οι νέες ιδέες επεκτάθηκαν και στο χώρο της θρησκείας, οδηγώντας στη Θρησκευτική Μεταρρύθμιση.

◀ ▶ Φλωρεντία, η «πρωτεύουσα» της ευρωπαϊκής Αναγέννησης, σε σύγχρονη φωτογραφία και σε χαρακτικό της εποχής της Αναγέννησης

Αναγέννηση εμφανίστηκε πρώτα στην περιοχή της Βόρειας Ιταλίας και μέσα σε δύο αιώνες διαδόθηκε σε ολόκληρη την Ευρώπη. Κατά την Αναγέννηση οι άνθρωποι του πνεύματος στράφηκαν στη μελέτη του αρχαίου ελληνικού και του ρωμαϊκού πολιτισμού. Σ' αυτό βοήθησαν σημαντικά και Έλληνες λόγιοι, που κατέφυγαν στη Δυτική Ευρώπη αμέσως μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης (1453).

Ένα κίνημα της Αναγέννησης, που εμπνεύσθηκε από την ελληνορωμαϊκή αρχαιότητα, ήταν ο Ουμανισμός (Ανθρωπισμός). Οι Ουμανιστές, πιστεύοντας στην αξία της γνώσης, έδωσαν έμφαση στον άνθρωπο και στις δυνατότητές του. Η διάδοση των ιδεών του Ουμανισμού διευκολύνθηκε πολύ από την εφεύρεση της τυπογραφίας.

Την εποχή αυτή τέχνες, όπως η ζωγραφική, η γλυπτική και η αρχιτεκτονική, γνωρίζουν μεγάλη άνθιση. Μεγάλες μορφές της Αναγέννησης ήταν οι ζωγράφοι Σάντρο Μποτιτσέλι, Λεονάρντο Ντα Βίντσι, Μιχαήλ Άγγελος και Ραφαήλ καθώς και ο αρχιτέκτονας Φίλιππος Μπρουνελέσκι. Σπουδαία προσωπικότητα ήταν και ο Ολλανδός θεολόγος και φιλόλογος Έρασμος, που θεωρούσε ως αρετές την καλοσύνη και την ανοχή. Την αγάπη για τα ανθρώπινα δημιουργήματα διέδωσε με τα έργα του ο Άγγλος θεατρικός συγγραφέας Ουίλιαμ Σαΐξπηρ. Στην Ισπανία διακρίθηκαν ο Μιχαήλ Θερβάντες με το μυθιστόρημα «Δον Κιχώτης» κι ο ζωγράφος Δομήνικος Θεοτοκόπουλος ή Ελ Γκρέκο (Ο Έλληνας).

Εκτός όμως από τα γράμματα και τις τέχνες, αναπτύχθηκαν και οι επιστήμες. Την περίοδο της Αναγέννησης διατυπώθηκαν οι αστρονομικές θεωρίες του Κοπέρνικου και του Γαλιλαίου, ενώ βελτιώθηκε πολύ η ανατομία και η ιατρική.

Στις αρχές του 16^{ου} αιώνα (1517) με τη Θρησκευτική Μεταρρύθμιση οι νέες αυτές ιδέες άρχισαν να επηρεάζουν και τη θρησκεία. Η πρώτη φάση της ονομάζεται Προτεσταντική Μεταρρύθμιση. Οι Προτεστάντες, με επικεφαλής τον Γερμανό μοναχό Μαρτίνο Λουθηρό, εναντιώθηκαν στην εξουσία του Πάπα και στις καταχρήσεις της και δημιούργησαν ξεχωριστή γερμανική εκκλησία. Παρόμοιες ήταν οι εξελίξεις στην Αγγλία αλλά και στην Ελβετία, με πρωτεργάτη τον Ιωάννη Καλβίνο. Η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία αντέδρασε στην Προτεσταντική Μεταρρύθμιση με την Καθολική Μεταρρύθμιση, προσπαθώντας με μια σειρά από μέτρα, όπως για παράδειγμα την ίδρυση θρησκευτικών ταγμάτων, να φέρει και πάλι τους Προτεστάντες με το μέρος της.

Την περίοδο της Αναγέννησης συχνοί ήταν οι πόλεμοι μεταξύ Προτεσταντών και Καθολικών. Από την άλλη πλευρά όμως, ενισχύθηκε η πίστη στη λογική και στην αυτονομία του ανθρώπου ενώ αναπτύχθηκε, κυρίως στο αγγλικό πολιτικό σύστημα, η αρχή της αντιπροσωπευτικής εξουσίας.

❖ Γλωσσάρι

Μεσαίωνας: Έτσι ονομάζεται, η χρονική περίοδος από τη διάλυση της Δυτικής Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας έως την Αναγέννηση (5^{ος} – μέσα 15^{ου} αιώνα). Η περίοδος αυτή συμπίπτει σχεδόν με τα χρόνια της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

Τυπογραφία: Η εκτύπωση βιβλίων με τη χρήση κινητών στοιχείων από μέταλλο. Η χρονιμοποίηση τυπογραφικών στοιχείων ξεκίνησε το 1041 από την Κίνα. Τελειοποιήθηκε από τον Γερμανό Ιωάννη Γουτεμβέργιο.

Αστρονομικές θεωρίες: Έτσι αποκαλούνται οι θεωρίες που περιγράφουν την κίνηση των πλανητών. Ιδιαίτερα γνωστή είναι η πλιοκεντρική θεωρία του Κοπέρνικου, που δημοσιεύθηκε το 1543. Σύμφωνα με αυτήν, η Γη και οι άλλοι πλανήτες κινούνται γύρω από τον ήλιο σε ομόκεντρους κύκλους. Έως τότε οι άνθρωποι πίστευαν πως η γη είναι ακίνητη και αποτελεί το κέντρο του σύμπαντος.

Αντιπροσωπευτική εξουσία: Η εξουσία που ασκείται μέσω αντιπροσώπων, οι οποίοι εκλέγονται από το λαό.

Οι πηγές αφηγούνται...

1. Ο Δον Κιχώτης ξεκινά το ταξίδι του

«Όταν τελείωσε αυτές του τις προετοιμασίες (ο Δον Κιχώτης) δεν ήθελε πια να χάνει καιρό, κι αποφάσισε να βάλει μπροστά τα σχέδιά του. Γιατί συλλογιότανε πόσο μεγάλη ζημιά έπρεπε να είναι για τον κόσμο κάθε αργοπορία του: τόσες ήταν οι δυστυχίες που λογάριαζε ν' ανακουφίσει, τόσα άδικα να διορθώσει, τόσες πλάνες να σκορπίσει και καταχρήσεις να τιμωρήσει και χρέι να ξεπληρώσει. Κι έτσι, δίχως ν' ανακοινώσει σε κανέναν τους σκοπούς του και δίχως κανένας να τον δει, ένα πρωί, πριν να ξημερώσει μια από τις πιο καυτερές ημέρες του Ιουλίου, αρματώθηκε με όλα του τα όπλα, ανέβηκε στο Ροσινάντε (το άλογό του), έβαλε στο κεφάλι του το κράνος του, πέρασε στο μπράτσο του την ασπίδα, άρπαξε το κοντάρι του και από την πισινή πόρτα της αυλής βγήκε στον κάμπο, γεμάτος χαρά που έβλεπε με πόση ευκολία άρχιζε να εφαρμόζει το ευγενικό του σχέδιο».

Μιχαήλ Θερβάντες, Ο Δον Κιχώτης, μετάφραση και πρόλογος Κ. Καρθαίον, Αθήνα 1954, σ. 40.

2. Ο Μαρτίνος Λούθηρος αμφισβήτηε το αλάθητο του Πάπα

«Εάν δε με πείσονταν, με επιχειρήματα από την Αγία Γραφή ή με αδιάσειστη λογική, δεν μπορώ να αναιρέσω τις θέσεις μου, γιατί δεν πιστεύω στο αλάθητο του πάπα, ούτε στο αλάθητο των συνόδων, γιατί όλοι γνωρίζουν ότι πολλές φορές και οι πάπες και οι σύνοδοι έχουν σφάλει και έχουν πέσει σε αντιφάσεις. Εγώ έχω πειστεί από τα βιβλικά επιχειρήματα που έχω ήδη αναφέρει, και είμαι απόλυτα ενωμένος με το λόγο του Θεού. Δεν μπορώ και δε θέλω να ανακαλέσω τίποτα, γιατί δεν είναι ορθό, και αντίθετα είναι επικίνδυνο να πράττει κανείς αντίθετα με τη φωνή της συνείδησής του. Ο Θεός ας με βοηθήσει».

Απόσπασμα από την απολογία του Μαρτίνου Λούθηρου ενώπιον της Γερμανικής Βουλής (1521).

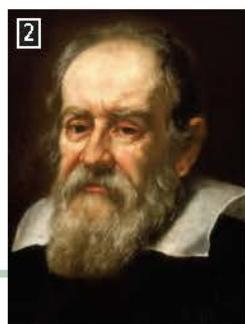
Ματιά στο παρελθόν

Η εφεύρεση της Τυπογραφίας

Ο Ιωάννης Γοντεμβέργιος (1398-1468) θεωρείται ο εφευρέτης της τυπογραφίας. Η έκδοση της Βίβλου με τη νέα τεχνική, την πενταετία 1450-1455, δικαιολογημένα χαρακτηρίστηκε ως μια μεγάλη στιγμή στη νεότερη ευρωπαϊκή ιστορία, αφού έδωσε ώθηση στη διάδοση των βιβλίων.

▲ Πορτρέτο του Έρασμου

▲ Πορτρέτο του Γαλιλαίου

▲ Ο Μαρτίνος Λούθηρος

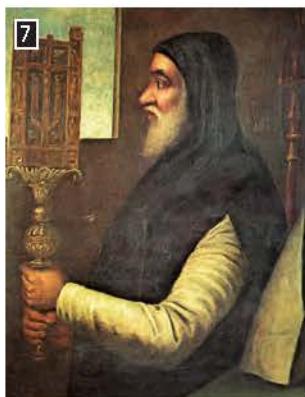
▲ Η Βίνσι, Μόνα Λίζα,
Παρίσι, Λούβρο

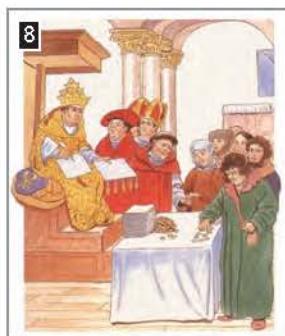
▲ Ελ Γκρέκο (1541-1614), *Η προσκύνηση των Ποιμένων*, Μαδρίτη, Πράδο

▲ Ραφαήλ, *Η Σχολή των Αθηνών*, Ανάκτορα του Βατικανού, Αίθουσα της Υπογραφής

▲ Ο Αρχιεπίσκοπος Νίκαιας και μετέπειτα Καρδινάλιος* Βασίλειος Βισσαρίων συνέβαλε στη διάδοση του ελληνικού πολιτισμού στη Δυτική Ευρώπη

▲ Πώληση συχωροχαρτών από ιερείς της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας

▲ Μιχαήλ Άγγελος, *Η Δευτέρα Παρουσία*, Ανάκτορα του Βατικανού, Καπέλα Σιξτίνα

* Καρδινάλιος: ανώτερος κληρικός της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας

☞ Ερωτήματα

- Ποιοι καλλιτεχνικοί και επιστημονικοί τομείς αναπτύχθηκαν κυρίως την περίοδο της Αναγέννησης;
- Με βάση την Πηγή 2, ο επικαλείται ο Μαρτίνος Λούθηρος για να στηρίξει την απόφασή του να αμφισβητήσει το αλάθυτο του Πάπα;